

GABRIELIS FRANCISCI
LE JAY
e Societate JESU
ORATIONES.

GALLOS

TAM FALLI AB HOSTE

NESCIOS

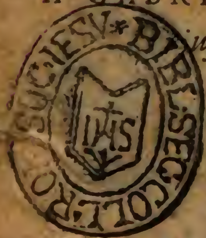
QUAM VINCI.

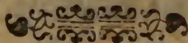

ORATIO HABITA

In Regio LUDOVICI MAGNI Collegio SOCIETATIS JESU.

A GABRIELE FRANCISCO LE JAY, ejusdem Societatis Sacerdote.

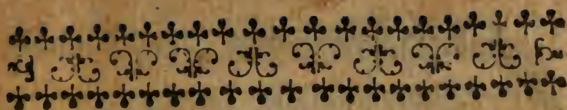

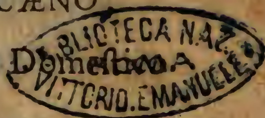
PARISIIS,
Apud Viduam SIMONIS BENARD, viâ San-Jacobæâ, è regione Collegii Ludovici Magni.

M. D. C. XIII.

EXCELLENTISSIMO
ECCLESIÆ PRINCIPI
JOANNI JACOBO
CAVALLERINO
ARCHIEPISCOPO NICÆNO,

SS. D. N. Papæ Prælato Domestico
& Aſſiſtenti,

SACRÆ ROTÆ ROMANÆ AUDITORI,
Apud
REGEM CHRISTIANISSIMUM
Nuncio Apoſtolico.

ETſi Orationem hanc noſtram Præſentiâ tuâ cohoneſtandam æſtimaſti, ECCLESIÆ PRINCEPS EXCELLENTISSIME: *Vereretur*

illa nihilominus propiorem aſpectum tuum jam ſuſtinere; niſi quantùm ſuæ auctoriſque ſui tenuitati diffidit, tantùm argumento, quod tractat, tuæque benevolentiæ confideret. Nam quid ego dubitem felicitatis Gallicæ commendationem tibi placituram, qui rerum noſtrarum eventus proſperos viſus es tam læto vultu excipere, quàm ſi unus aliquis è nobis & in medio Galliæ ſinu natus aut educatus fores?

Id verò Perſpicaciæ di-

cam tuæ, an Æquitatis? Perſpicaciæ; dum tantas inter, quæ fucum faciunt, Europæ ſimultates cauſæ noſtræ jus ſanctum perſpexeris? Æquitatis; dum ejuſmodi cauſam animosè ſuſtines, cui præter Cœlum, vix quiſquam ſuffragatur.

Utut eſt: ſentiunt ii maximè, quorum virtus tot annos exercitata, hodie tandem Invidis nequicquam frementibus coronatur, quanti tuum illud de Gallia judicium momenti apud eum fuerit, cujus hîc tan-

tâ cum dignitate agis Oratorem. Fecisti nimirum, ut Gallos, quorum animum & mentem ignorari Romæ doluisti non semel, demum perspideret, intelligeretque, neminem esse verè Romanum, qui Gallus affectu non esset.

Atque utinam, PRÆSUL EXCELLENTISSIME, *quantùm tibi tam præclara sentienti de nobis, tantùm & nobis vicissim de te, ut par est, sentientibus quamprimum Roma deferendum putet! Erit tunc sanè, un-*

de & nobis, & Tibi plenè gratulari liceat: mutatoque nomine, novum obsequii genus exhibere. Interim dum vota succedant, patere pro humanitate tuâ singulari me ut adhuc profitear.

EXCELLENTIÆ TVÆ

Addictissimum devotissimumque servum,
GAB. FRANC. LE JAY,
Societatis JESU.

GALLOS
TAM FALLI AB HOSTE
NESCIOS
QUAM VINCI.

UIT hæc dotes inter plurimas virtus Gallicæ gentis non poſtrema, AUDITORES, ut ingenitum ſemper amo-

rem recti, & expertem doli fucique animum vel hoſtibus approbarit. Prognati, quotquot ſumus, à genuina illa veterum Francorum Gente, quibus in re bellica tam alienum ab omni fraude quam invictum animi robur una laus fuit; eandem hanc non in ipſo tantùm nomine habemus conſignatam, ſed etiam in moribus multò magis expreſſam hæreditario quaſi jure gloriamur. Hinc ſiquid uſquam inter Nos finitimaſque vel exteras Gentes ortum diſſidii, ita diremptum eſt, ut

partam bello famam non ſtratagematum dolis, ſed animi ſinceræ virtuti debeamus.

Hanc vero laudem quam nobis vel negavit, vel invidit nemo, quoties de armorum gloria decertandum fuit, nequis præripiendam putet; ex quo nacti hoſtes ejuſmodi, qui fallaciâ pugnare mallent quàm virtute, inſtructas in perniciem noſtram inſidias ſuos in auctores convertimus. Sic enim inanes hoſtium verſutias meliore aſtu & ſalvo ſinceritatis jure eludendas

censuimus; ut amplior deinceps Gallicæ fortitudini campus pateret, & quem parandæ gloriæ aditum fraudes præcluserant, eundem delusæ fraudes liberiorem aperirent.

Tria cùm sint rerum magnarum veluti principia; Providentiæ lumen, Fortitudinis robur, & amor Gloriæ, quæ magnetis instar hanc trahit, illam dirigit; rem satis promovere suam hostis putaverat, si quam ex illis laudibus partem deterens, Gallis quomodocumque illuderet. Res ita

que hoc anno utrinque ge-ſtas, dum attentiùs conſi-dero, id præcipue vel ini-mico fœderi, vel ejus Prin-cipi certe videtur fuiſſe pro-poſitum; ut & rumorum in-finita quadam multitudine, & conſiliorum in ſpeciem oppoſitorum varietate, an-xiam, perplexam, impedi-tam diſtineret Galliæ provi-dentiam: atque adeò incer-ta & anceps qua parte eſſet oppugnanda, nihil ipſa au-deret tentare; ſed ab immi-nentis undequaque pericu-li metu penitus occupata, totum ſic annum trahens

otiosa ludibrio fieret. Sin minus processum foret hac via, neque perspicaciæ Gallicæ facere fucum liceret; operæ pretium non leve videbatur inaccessum aliquem fortitudini nostræ obicem opponere, & quam labefactare aperta vi desperarat, pugnam omnem detrectando ludificari & inanem reddere. Quod si neque istud pro votis succederet, hoc certe sibi promittebat solatii, Gallorum gloriæ illudi satis posse; si vacua abiret æstas aliquando una, aut iis certe careret eventis,

quæ Gallorum nomini in-
natoque ipſis gloriæ deſide-
rio ſua multitudine ac ſplen-
dore reſponderent.

Huc ergo hoſtilis conſi-
lii ratio tota viſque recide-
bat; ut aut Providentiæ
Gallicæ aciem falleret, aut
Fortitudinis eluderet impe-
tum, aut avidam nobilio-
ris Gloriæ ſpem fruſtrare-
tur. Exiſtimabat ille ſcili-
cet, quo quiſque natus eſt
fortior, ita cæteros ex ani-
mo ſuo metiri; & quem
doli minus capacem effecit
natura, eundem vulgo in-
cautum & minus ſuſpica-

cem naſci : ſic ut quos aperto Marte eſſet arduum vincere, multiplici fraude circumvenire non ita foret operoſum. Demens qui Gallos non intelligeret tam falli ab hoſte neſcios, quàm vinci.

Providentiæ noſtræ aciem aſtu non uno voluit hoſtis fallere: non eluſam modo, ſed & deluſam ſenſit aſtutiam. Fortitudinis impetum ſperavit eludere : comitem nobis aut ducem Virtutis ſolertiam expertus eſt. Denique addictam Gallicis expeditionibus Gloriam fruſtrari

tentavit; quam parabat imminuere Gloriam, auxit vel invitus.

Dicam uno verbo: Hostis callidi consilia cautè invertimus. Pugnam astu detrectantem, ad pugnam solerter adegimus. Obsequentem vel invita fraude Gloriam nostras in partes traximus. Ita triplex hostilis fallaciæ genus novo ac licito militaris astutiæ genere vicimus. Quos ergo tam sæpe ut invictos ostentavit ex hoc loco solers Oratorum industria; eosdem jam quavis ex parte falli nescios om-

nique arte ſuperiores intelligite.

I. PARS. FACIT inſitus hominum animis veri rectique amor, & innocuæ cujuſdam malignitatis ſenſus; ſuis ut veteratorem implicitum laqueis, ſua calliditate deluſum, nemo ſine voluptate aliqua non ſentiat. Hoc hilariores theatri ſcenæ, hoc lepidiores colloquii ſales riſu eodem excipiunt. Rem opinor vel non viderat ille, quem fraudum artificem unicum ac veluti à conſiliis habet Europa; cùm

novo bellandi genere fallaces in Galliam dolos instruxit: vel eas animo versabat artes, quæ spes, ut aiebat, suas non fallerent: vel certe sic existimabat hac deinceps via Gallos superari posse, aut nulla. Videbat enim vero recentibus claros victoriis; nec latebat hominem providum ac perspicacem, imminere sibi lectissimum exercitus Gallici robur, qui sparsas victi toties Fœderis reliquias disperderet.

Hæc porro difficultatis summa erat, ut paratam si-

bi ſuiſque cladem, quoniam vi deſperabat avertere, fallacia ſaltem eluderet. Meminerat ille, quo eventu politicum illud Effatum adhibuiſſet, DIVIDE UT REGNES, neque minus iſtud ſperavit jam valiturum, DIVIDE UT VINCAS. Hac igitur ſpe fretus, Gallos non invictos fore, ſi quos magno numero venturos in Belgium metuebat, multas in partes diviſos veluti diſpergeret; ingentes deſtinat proximâ expeditione copias, quæ Galliam ex omni parte totam quaſi uno impetu invadant.

Badensem ex Hungaria Principem acciri jubet, & in Germania ducem præficit. Sabaudum monet, ut ad oppugnandum Casale Pinerolium que se accingat. Suas mandat Hispano partes; ut aliqua saltem belli specie Gallos in Catalauniæ finibus anxios habeat. Classem non minori apparatu quàm strepitu ad exscensionem instruit. Ipse junctis Bataviæ, Germaniæ, Britanniæque viribus, sibi Bavaroque Belgium designat, singulis inde suo tempore, quantùm foret opus, ad peragendum

quod inſtaret, ſubſidia pro-viſurus.

Neque verò iſtam conſilii ſui rationem aut celandam omnino, aut paucis tantùm concredendam æſtimavit: imò quæ cæteris in rebus prodeſſe ſolet ſollicita arcani cura, non poſſe eandem in preſentia niſi obeſſe cenſuit. Sparguntur itaque ſedulo, ac nulla non ex parte diſſeminantur rumores varii; vetera demum Galliam inter Europamque diſſidia, decretoriis hoc anno fatis eſſe dirimenda: cruentum fore, terrâ, mari, in littore,

in finibus bellum: formidabiles esse jam in procinctu exercitus, qui Galliæ limites ab Hispania, Italia, Germania, Belgio primo verè simul obsideant: clarissimos Europa tota Principes, Sabaudum, Badensem, Bavarum, ipsum Auriacum tanquam pro aris focisque pugnaturos: Classi ad exscensum comparatæ nihil nisi tempestatem opportunam deesse: Galliam denique obsessæ instar urbis undequaque concludendam.

Quid multa? Existimatis fortasse, in iis quæ sereban-

tur, plus oſtentationis fuiſſe quàm fidei: quaſi verò tam parum perſpicaces, aut meticuloſos adeo Gallos hoſtis putet; ut ludificari ſe verbis, aut inanibus terriculis commoveri patiantur. Ita res ſe habebant, AUDITORES, ut jactabatur; bellum, immane bellum toti Galliæ imminebat. Exultabant hoſtes, triumphabant æmuli, amici, ſi quos adhuc patitur fortuna magnæ virtutis comes, indolebant; & univerſus orbis rerum novitate ſuſpenſus, quorſum iſthæc evaderent, ſollicitè expectabat.

Ipſi

Ipſi verò Galli quid ſentiebant, AUDITORES? Alii, Politici, quos vocant, homines ut ſibi videntur oculati, qui rationibus ſuis metiuntur omnia, quorum in arbitrio Regum fortunam poſitam diceres: ii rem Gallicam ſummum adductam in diſcrimen, quia non videbant, quâ conſuli ipſi ratione poſſet, affirmabant. Alii meticuloſi præter modum noſtriſque plus æquo diffidentes viribus, ita diſſerebant; ut Galliam ſalvam & incolumem hoc anno vellent, nihil auderent ulterius

apprecari. Alii denique rem æquiùs cæteris æſtimantes aiebant multa virtuti Gallicæ permittenda : eſſe hoc illius fatum veluti ſingulare, ut & numeri damnum virtus compenſet, & pro hoſtium numero nova virtus accreſcat.

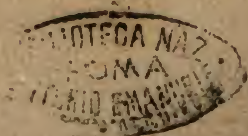
Quid interim conſilii ſua LUDOVICO ſagacitas dictitat, quo inanem elevet aſtutiam ſuiſque ipſam retibus implicet? Securitati Populorum abundè proſpectum ratus eſt, ſi PHILIPPUM Fratrem, nomen Auriaco jam inde à Caſſellenſi pug-

na ſatis cognitum, ſubitis atque improviſis conſiliis hoſtium unum opponeret. Ipſe verò viam ngreſſus hoſtem rectâ petit, & quem variis Europæ partibus ſuppetias ferre meditantem noverat, ſic occupat totum ex improviſo; ut copias uno in loco omnes coërceat, eaſque otioſas demoretur. Vix nunciis, vix oculis credit Auriacus: mox inopina conſilii novitate perculſus, hærere, deliberare, trepidare. Videt vel hoc primo Regis inceſſu diſturbatas artes, diſſolutas omnino technas, nec jam

usui esse positas in propatulo machinationes. Tum se sibi uni vix sufficientem æstimans, nec rei suæ immemor, publicæ rei nuncium remittit. Valeto, inquit, Germania, & suis se, ut potest, defendat armis: expectet suppetias Sabaudus quantùm volet: Fortunæ nunc suæ permittenda classis: me cura gravior deinceps premit, & rerum moles incumbit major. Deceptus, elusus, circumventus, ne victus quoque dici possim, providendum.

Nihil hîc vel Auriaco,

vel militari prudentiæ nostræ affingimus, AUDITORES. Nam quid aliud fecisset ille, aut quæ pars deinceps cum Fœderatis commercii exstitisset? Hinc propriis ipsum in castris Regius exercitus, illinc Buflerus coërcebat. Hoc igitur restabat unum, ut turmas inter florentissimas otiosus diu suis putresceret in paludibus: donec turpem ingenti clade fugam redimeret. Sic habemus muneris tui, Regum sapientissime, quòd decipi Gallia nec possit. Additos quidem præsen-

tia tua Gallo militi animos vidimus non ſemel, eadem nunc interverſas ſtatim videmus hoſtium fallacias.

Ut eluſas hinc patet otioſaſque in Belgio fœderis inimici copias; ſic eluſam ejuſdem ſuiſque pariter inſidiis circumventam Claſſem intelligite. Meminiſtis, opinor, quantus erat, quam formidoloſus Claſſis illius apparatus, quæ noſtris ſuperventura littoribus & Galliam latè populatura jactabatur. Concurrebant multa quæ facerent fidem: nume-

rus navium ingens, Machinæ, Pontes, omnis generis inſtrumenta ad exſcenſum comparata. Quis ex tota illa belli ſupellectile, Martium tandem facinus aliquod non conjectaſſet? Nihil tamen minus, AUDITORES. Unum hoc erat conſilii, ut & immenſas in Orientem opes magno Fœderatorum lucro ceſſuras exportaret, & auxiliares deferret Sabaudo copias, militare conſilium negotiationis ſpecie diſſimulans.

At neque commodum ſatis iter per anguſtias freti,

imo periculoſum videbatur, quandiu Claſſis Gallica, Breſtenſem in Aremoricis teneret portum; unde viam cognoſcere hoſtium & nolentes adoriri liceret. Erat igitur illa opinione metuque deſcenſus elicienda multas in partes, varias in maris oras diſtrahenda: at ſecura minarum nec hoſti pavido temerè credendum exiſtimans portum nihilominus occupabat. Senſit Auriacus, atque ut eſt ad varias belli fraudes, ſi modo præſtare ſe vadem non cogatur, peridoneus; novos

ſtatim

ſtatim ſufficit dolos, apud credulas fortè gentes fidem aliquam habituros; atque vario rei incendiariæ apparatu, variis eo de conſilio rumoribus, certum ignem medio in portu adpromittit.

Opportunam hanc reciprocæ fraudi nactus occaſionem Turvillius ſolvit è portu; nec timorem ſimulare dubitat innatæ fortitudinis conſcius, ne qua illius doli, quem digrediens ipſe componebat, ſuſpicio incideret. Quo demum apud gentem inimicam plauſu,

quibus exceptus gaudiis vix ſperatus ille nuncius quo delatum eſt, timere tandem impavidos Gallos, & perculſam incendii metu Claſſem aufugiſſe? Continuò ſolvuntur anchoræ, quaſi ad triumphum ituris, panduntur vela, & veluti re geſta feliciter, feſtivas inter ſociorum voces ſeceditur. Ibat longo Anglorum ſtipata comitatu auriſque ſuaviter aſpirantibus Batavica claſſis; & ad Fretum Herculeum, Herculea veluti ſecuritate accedebat. Verùm ecce occurrit inſperata Gallorum Claſſis,

quæ per occultos tramites Freto dudum reddita, hoſtem nihil tale dubitantem præſtolabatur.

Fingite vobis cogitatione, ſi poteſtis, AUDITORES, quantus hinc verſis ſubitò fatis ſtupor, quanta inde promptam expeditamque præſentientis victoriam noſtræ Claſſis exultatio. Unus aberat, aut victoriæ teſtis more ſuo futurus Auriacus, aut ſuis certè has inter rerum anguſtias aliquod perfugium ſuffecturus. Quanquam quid feciſſet? Res eò Noſtrorum ſolertiâ erant ad-

ductæ, ut liberam fugiendi moram hoſtes non haberent: adeo Angli Batavique, populi, ſi Superis placet, quibus Neptunus ſua revelaſſe myſteria creditur, Nauticæ artis, quam ſuam putant, videbantur obliti. Fidem certè omnem ſuperat, ita rem fuiſſe tractatam, ut ſpatiis ſe iniquioribus concludi ſinerent; nec ſecundæ tantùm & dominantis, ut vocant, auræ poteſtatem, ſed & Claſſis ſuæ permitterent: terras inter Claſſemque noſtram novo veluti carcere intercepti. Ad ex-

tremum quid reſtabat, niſi ut ingens illa multitudo navium in unum conglobata, ac ſemetipſam anguſtioribus locis impediens, præda magis quàm hoſtis fieret?

Sed mitto hîc dicere, quàm funeſtam victoria noſtra cladem inimico Fœderi attulerit; quàm multæ captæ naves, quantò plures depreſſæ, laceratæ, ſuccenſæ. Abſtineo fuſius perſequi, ut producto per ſolidum diem certamine ſola nox appetens pugnandi vincendique finem fecerit. Parco victis, ut magnanimos

decet, Gentibus, quas jam non Commercii detrimenta, non ſingulorum damna tam premant, quàm neceſſarius de Gallo victore ſermo; adeo ut, quoties de partienda inter omnes clade tota hyeme contendetur, toties accepti vulneris, toties deluſæ fraudis memoriam oporteat refricari.

Perſpectum ſatis jam puto unicuique veſtrûm, Auditores, quantum triumphantis illius aſtutiæ fama apud ſagaces viros detrimenti pati debeat; niſi forte ſit in eludenda fortitudi-

ne, qnàm in ludenda Providentia felicior.

UT illudi acerbiùs forti viro non poteſt, quàm ſi virtutis exerendæ locum aſtu quis ſubſtraxerit: ita ignavo homini nemo crudeliùs inſultet, quàm ſi pugnam detrectantem pugnare nihilominus adegerit. Hoc verò ſi uſquam aliàs, Nervindenſis clades comprobavit. II. Pars.

Deſolatos præteritis cladibus conjurati fœderis Principes hac ſpe recreaverat Auriacus, ſic promovendam hoc anno pollicitus

rem communem, ut non procul ab ipſis Regni penetralibus caſtra metaretur. Dignum illud Britannici Imperatoris audaciâ conſilium viſum eſt LUDOVICO. Neque hoc tantùm, ſed pro humanitate ſua ſingulari & partiri cum hoſte voluit longioris viæ moleſtias, & ad ipſius caſtra progreſſus, avidum in Auriaco, ſi quis eſſet, laudis animum explere cogitabat: ut qui domitum ſe hactenus ab inferiori Ducum ordine doluerat, victus ſaltem ab invicto Rege ſolatii in clade aliquid, imò gloriæ inveniret.

At neque iſtis captus eſt illecebris Auriacus: ſive tantum à tanto Rege impertiri ſibi honorem vix crederet; ſive larvatam perſonatamque Majeſtatem cum æqua legitimaque poteſtate ſeriò nondum auderet committere; ſive ipſa LUDOVICI præſentia audaces reprimeret animos. Ut enim difficilius eſt propiores vicini ſolis radios, quàm eoſdem è linginquo intueri; ſic neque ipſi tam facile videbatur præſentem hoſtem fixis oculis ſuſtinere, quàm contemnere abſentem. Ut ut eſt, tam æ-

quam virtutis exerendæ conditionem reſpuit malè conſultus, maluitque, ſi ad pugnandum cogeretur, Martis aleam cum Luxemburgio rurſum experiri; futurum fortè confiſus, ut fortunatior evaderet Britannicus Imperator, quàm Batavorum aut Dux, aut Conſul olim extitiſſet.

Id tamen quanquam novum & inſolens miretur nemo: alios habet ad gloriam aditus priſcis Heroïbus ignotos. Cenſuit nempe hoc unum ſibi honorificum ſatis, ſi Gallicæ fortitudinis impe-

tum, cui nihil arduum aut invium maximè Regis ad præsentiam esse solet, multa fallendi arte posset eludere; & qui Ajacis virtutem æmulari non valebat, Ulyssis certè astutiam exhiberet. Meminerat etiam fortasse, veteres illos Germanos, ex quibus prognatum se gloriatur, quanquam laudis pugnæque avidos, gloriosum sibi duxisse, si quo modo Cæsarem rapidosque victoriarum cursus morarentur; saltibusque suis & paludibus clausi, inaccessum armis victricibus munimentum opponerent.

Hoc fretus exemplo ſimul & accenſus Auriacus muniri caſtra jubet ; ſaltem ut qui ſe invictos jure Galli exſtimant, victores ſe eſſe aliquando dediſcerent. Continuò vidiſſes collectas totius Europæ vires abjectâ omni laudis alterius curâ ſecuritati ſuæ adlaborare ; alios foſſam ducere, alios vallum circumdare, alios aggerem extruere. Sed quid ego hîc foſſam, quid vallum, quid aggerem dico ? Foſſæ foſſis, vallis valla, aggeres aggeribus adduntur, accumulantur, multiplicantur. Nun

quam Acheron ipſe, quem Styge novies interfuſa circumſeptum Poëtæ fabulantur, tam difficiles Manibus inferis moras obtendit. Foſſas quatuordecim non minùs unâ ſuis vallatas munitionibus ac repagulis defenſas numeraſſes. Accedebat ex longo præviſa opportunitas loci, ſepibus, rivis, paludibus, ſaltibus interſecti: ſic ut ad caſtrorum defenſionem & ad provida cauti Principis conſilia, ars & natura conſpiraſſe viderentur.

Unus tamen ſe offerebat

per anguſtias pagi, quem Nervindam vocant, quanquam difficilis acceſſus: ſive id aut vigilantiæ Ducis, aut perſpicaciæ potiùs exciderat; ſive relictus de induſtria malignus quidam, uti fortè gloriabatur, aditus; non tam ad provocandam audaciam, quàm ad caſtigandam temeritatem compoſitus.

Hic verò quid miremur magis, AUDITORES, an expertem periculi in Auriaco ſecuritatem; an avidam diſcriminis & contemptricem in Gallis audaciam? Erat

ſanè in tanta pugnandi vincendique mora, unde virtutis præfervidæ Gallos pœniteret, qui novum in ſingulas horas exurgere hoſtem vellent. Et quanquam hæc ipſa, quam ferebant iniquiùs victoriæ prolatio, novam in dies ignaviæ labem Auriaco inureret; tamen, quia veniſſe Gallis, viciſſe eſt; ſpes differri vel uno die ſuas, idem eſſe atque auferri æſtimabant.

Plaudebas interim tibi hominum, ut conjurato fœderi videris, aſtutiſſime; & eluſum Gallicæ fortitudinis

impetum confidebas; certus, quia majorem multò propugnaculorum molem, quàm Germani olim tui Cæſari objeciſſent, nobis oppoſueras. Tamen neſciebas alia eſſe ingenii, alia virtutis ſtratagemata? Ac licet Germanicam ſimplicitatem multa calliditatis arte longè ſuperes; non cogitabas, tibi non alterius Cæſaris, ſed LUDOVICI virtutem ſuſtinendam? Quanquam ne metue: non faciet LUDOVICUS, ut victum te ab ipſo, quoniam id honoris inconſultè abnuiſti, aliquando ſuperbias.

perbias. Hanc dabit Luxemburgio Provinciam: novit ille qua parte ſis impetendus; tuque, quid vera virtus contra dolum valeat, rurſum experiere.

Atenim quid agimus, aut quid meditamur AUDITORES? Exercitum nempe, amplum numero, valentem robore, ſuperbo Europæ delectu collectum, munitum caſtris, vallatum aggeribus, ipſi temeritati invium aggrediemur? Idne prudenter minùs, quàm viriliter ſuſceptum, diſcutiat otioſus ſi quis velit. At ec-

ce jam ad manus ventum eſt ; neſcit longiores moras virtus Gallica, & impatiens teneri, erumpit, emicat, volat ; Nervindam petit, obſidet, premit : Nervindam fatalem illum, ut ſperabant hoſtes, virtutis Gallicæ & ſcopulum & tumulum.

Neque etiam exiſtimate AUDITORES, genus illud victoriæ fuiſſe ejuſmodi, ut primo quoque impetu parta, vel labore nullo redempta ſit. Hoſtes nacti ſumus contra morem ſtrenuos ; qui nec laceſſiti refugere, nec oppugnati cedere, nec victi

ſemel abſiſtere noverant: iterum iterumque, pulſi, fuſi fugati, necdum à pugnando, aut certe reſiſtendo abſtinebant.

Expugnata tamen Nervinda eſt. At victoriæ quantula pars! Reſtabant impetenda caſtra: labor ultimus, & ſummus. Dixiſſes enimvero poſitam pro caſtris Nervindam, qua veluti eſca illecti Galli, ſpe ulterioris prædæ in paratos ſibi laqueos inciderent. Hinc enim per anguſtas fauces veniendum in brevem contractamque planitiem, ubi no-

va periculorum ſeges. Ibat nihilominus non tam ad pugnam, quam ad certam ſtragem Equitatus Regius; quem eminus hoſtes conſpicati, exultare jam animis, & oblatum ſibi vindictæ locum gratulari. Quæ tamen ut certior ſit & amplior, coërcendam illam tantiſper, & iræ parcendum putant. Verebatur hoſtis ſcilicet, tam parum nota Gallorum indoles, ne primo impetu attoniti, qui ducebant agmen, cautius recederent, & ſperatâ ipſum prædâ fruſtrarentur.

Vix dum tamen explicati pauci Equites ſtatim in caſtra provolant, & ſtricto mucrone minacem hoſtium ferociam antevertunt. Mutata jam rerum facies, revulſa ſepta, clauſtra perfracta, aggeres diſſipati. Nam quid adoriri metuiſſent; qui tam ardui periculoſique operis Duces ac Principes habebant, Carnutenſem, Borbonium, Contiacum, Nobilitatis Gallicæ & Robur & Exemplum. Eſſet certè unde Victoria poſſet meritò redargui; ſi ipſorum obſequiis dudum mancipa-

ta, ſolita dubiis in rebus fide caruiſſet. Nihil querimur, AUDITORES; ex quo Victoria noſtra eſt, nuſquam aliàs fid m illuſtrius approbavit. Quiſquis reſtitiſſe auſus eſt, temeritatis pœnas dedit; quiſquis aufugit, ſuam, Harcurio vindice, luit ignaviam. Si quis autem majora veris narrari putet, Auriacum conſulat; qui, dum progreſſus cæteros, quin & Carolopoleos obſidionem placido ſpectavit ac tranquillo vultu, Nervindenſi Victoriæ quaſi ſigillum appoſuit. Sed

hæc tantarum rerum commemoratio, vereor, ne quid Gloriæ præripiat; quæ dudum nos ad ſe volentes rapit.

AVIDAM gloriæ Gentem inter anguſtos vulgareſque armorum eventus coërcere, luſiſſe eſt, AUDITORES. Atque hic demum ſcopus fuit, in quem hoſtes Galliæ poſtremò collimarunt. Scilicet hoc unum ſupereſſe ſolatii videbatur, ut quoniam facere non poterant, ne totus hic annus magno rei Gallicæ bono cederet; ſal- III. PARS

rem illius ſplendorem obſcurarent; ac neque reſponderet Gallorum famæ; neque ſpem avidam gloriæ, quam præceperant, ſatis expleret. Quod ſi vel ſemel fuiſſent conſecuti, futurum omnino confidebant, ut Gallos magnis jam rebus aſſuetos illius demum belli pœniteret, quod novis inſolitiſque eventis caruiſſet. An verò ſua eos ratio fefellerit, an res hoc anno geſtæ nomine Gallico dignæ videri debeant, per vos æſtimate.

Rem ubique ſtrenuè feliciter-

liciterque, vel hoſtium conſenſu geſſimus. Conjuratas totius Europæ vires aut fregimus, aut eluſimus: exiguas numero copias caſtrorum ſolertiâ & celeritate omnibus in locis auximus, ac veluti multiplicavimus: nihil clam, nihil non apertè atque ipſo hoſtium in conſpectu, aut ſuſcepimus, aut confecimus: tribus præliis iiſdemque decretoriis, bis terrâ, ſemel mari, plenè cumulatéque vicimus: tres Urbes eaſque primarias ac fortiſſimas expugnavimus: quod armorum vis non eſ-

fecit, id ipſo nominis terrore perfecimus: in tanta rerum proſperè geſtarum multitudine, varietate, magnitudine, nihil damni, nihil detrimenti, nihil adverſi pertulimus: denique non hoſtium modò pavidam expectationem, ſed & ipſi ſpes noſtras ſuperavimus: rogo vos, AUDITORES, ſi nondum fames gloriæ ſatiata, quid illam explere poſſit?

Agite enimvero quæ pars Europâ totâ victores Gallos non ſenſit? Senſit vel in ficti Regis clade victricem Luxemburgii Audaciam Britan-

nia : ſagacem Lorgii Solertiam Germania : patientem moræ Villaregii Efficaciam Belgium : vividam Catinati Cautelam Sabaudia : providum Noalii Vigorem Iberia : actuoſam Eſtræi Peritiam mare Internum : acrem Turvillii Induſtriam Oceanus.

Sunt hæc certa Virtutis Gallicæ monimenta : quid porro cum iſtis Hoſtes conferant ? Quid Auriacus in Belgio tot millibus hominum circumſeptus ? Quid Auriaco additus comes, & conſiliorum particeps Bavarus? Quid

avidus gloriæ Badenſis ſuperbiſſimum totius imperii delectum ſecum trahens? Quid tota, quam latè patet Hiſpania ad audendum aliquid comparata? Quid minax Sabaudus invictis illis ſemperque victricibus turmis inſtructus? Quid Angliæ, quid Bataviæ vires in una eademque claſſe fœderatæ? Victi pœne omnes, aut omnes ſaltem otioſi.

Tamen dicamus quod res eſt: Auriacum fuiſſe toto hoc anno otioſum, nihil adeo mirum, AUDITORES. Hunc novimus quidem in

proponendis consiliis acrem ac vividum: in præcavenda periculorum serie sagacem ac solertem: at in re agenda strenuum ac felicem, nemo illum ausus est suspicari. Neque verò hanc laudem vel affectet ipse, vel invideat. Si quod modo argutè tota hyeme disserendi vel apud Batavos in Comitiis, vel apud Anglos in Senatu argumentum nactus erit; si novas fallendi artes excogitare; si belli plures in annos producendi vias invenire potuerit; hoc demum contentus satis cœtera Fortunæ facilè permiserit.

Sed Bavarum, AUDITORES, virum tam pugnacem, tam præliis aſſuetum, non eſt adeo promptum intelligere tam amantem otii: niſi fortè frequentius cum Auriaco commercium id effecit, ut dediſceret victorias, & actuoſus ille pugnandi ardor refrigeſceret.

Sabaudum verò nemo dubitet veniſſe hoc animo præparatum; ut pugnaret fortiter, ne Sabaudi nomen ſolum, ac rei ipſius inane gereret. Incenſas agebat eodem ſtudio copias: & deſtitutus exercitu Catinatus nul-

lam niſi ſolo cauti & inſidioſi Ducis nomine facere moram videbatur. Verùm in obſidendo fruſtrâ Caſali Pinerolioque tempus malè conſumpſit & vires infregit ſuas : melius actum cum infortunato Principe ; ſi bellandi ardorem conſilii vis adjuviſſet. Utramque Claſſem è contra , Anglicam & Batavicam nimia deluſit ſagacitas , ac perdidit.

At Badenſem Principem, Heroem illum Orientis ſpoliis onuſtum , Domitorem Hungariæ , Ottomanici Imperii terrorem ; quem

nobilioris cujuſdam colligendæ in Germaniâ Laureæ confidentia mediis è triumphis exultantem rapuerat: illum, inquam, junioris Principis adventu conterritum hæſiſſe ipſo in veſtigio: reveritum eſſe Philippoburgi Expugnatorem: avidum laudis repreſſiſſe impetum: confiſum eſſe Caſtrorum latebris, ac veluti cavo abſconditum delituiſſe: hoc miraremur porro, DELPHINE SERENISSIME, niſi jamdiu feciſſes omnibus exploratum, præſentiam tuam magni exercitûs inſtar eſſe.

Sed quò me rapit, AUDITORES, Gallicæ gentis actuosa vis & incredibilis celeritas? Unam video, an multiplicem, an eandem variis in locis objectam & quasi recens, ac de integro procreatam? Nam quo tandem nomine designabimus peragratas ab iisdem copiis tam multas tamque disjunctas exiguo tempore Europæ partes; neque tam passibus quàm victoriis consignatas? Vix illæ domito propriis in castris Auriaco, in Aremoricas ac Neustriacas oras excessere; seu jam pœniteret

cœpiſſe partem quietis aliquam, ſeu laboris periculique aleam cæteris inviderent, rurſus in Belgium revolant: inde repreſſis in Germania Badenſis conatibus, in ultimos Pedemontii fines permeant: ibi vix ſumpto concubiæ noctis ad reſpirandum ſpatio, ecce mane primo cum hoſte jam concurritur, conſeritur, depugnatur.

At qualem & quantum hoſtem fatigatis jamdiu per tot immenſas itinerum aſperitates putatis fuiſſe Gallis objectum? Neque enim cum

Sabaudicis modò legionibus, aut montanis illis latronibus quibus à Cirratis canibus nomen eſt, decertandum erat: (quanquam nec ſatis æquis conditionibus feſſus labore viæ miles, fractis & exhauſtis pæne ut par erat viribus, requietum, integrum ac vigentem aggrediatur) at cogitate victrices Leopoldo ſponſore turmas, aſſuetas triumphis, invictas: Equites cataphractos, qui nec plagis, nec morti facere locum viderentur: Gigantas, qui juventutem Gallicam non mino-

re faſtu deſpicerent, quàm ſuperbus ille Philiſtæus parvulum Davidem olim contemnebat. Viros illos denique cogitate tam offenſis animis, tam capitalibus odiis ad perniciem noſtram incenſos, ut contra fas, legeſque belli, Gallos ad unum omnes impio etiam ſacramento internecioni devoviſſent: non humanitate minus quàm fortitudine inferiores nobis, qui certi vincere, vel in ipſo pugnæ aditu commune victis perfugium aperuimus. Hic erat virtuti Gallicæ ſuſtinen-

dus hoſtis, coërcendus, ſuperandus.

Jam illi proceſſerant in aciem, & ſuperbam virium ferociam oſtentantes, ſe ſe à reliquis copiis ſejunxerant, quaſi primos ictus illaturi. Progrediuntur obviam nihilominus Equites Galli. Illi ſubſiſtere, ac veluti confidentioris audaciæ jam pœnituiſſet, frigeſcere. Non tulit tantam in hoſte tumido ignaviam juventus Gallica; ſed effuſis ſtatim habenis hoſtes invadit, urget, premit; & impreſſione ſemel iterumque ac ter-

tiò feliciter factâ turbatis ac trepidantibus insultat. Frustra illi æratas moles & invia ferro corpora obtendunt : pulsantur, proruuntur, & qui nullum vulneribus spatium dabant, subvertuntur. Inde rupti ordines, mota omnia, & fluctuanti similis acies ingentem Victoriæ campum aperit. Instant avitæ virtutis, originisque memores Fratrum par nobile Vindocini, Vinsius, Hoguettus, luctuoso mox heu! fato perimendus, Larræus, Varenna, Ussonius, & fugitantes

turmas diſſipant ac concidunt. Tuque, tametſi de te ſiluiſti Catinate, totam victoriæ laudem in ſingulos dividens; non facies tamen, ne quod multiplices jam laureæ tibi vindicant Sabaudici nomen, illud novo deinceps titulo mereare. Fruſtra clam fore te æſtimaſti, qui præſens ubique nemini latere poteras; qui ſingula pugnæ momenta ita moderabare, ut in te unum intuens Miles, Centurio, Legatus, ſui quiſque officii partes quaſi oculis legeret. Noli igitur tibi ipſe, quam

præripiat nemo, partam ad Marſaliam laudem invidere. Victoria illa tota tua eſt, quam ita informaras animo præviiſque litteris deſcripſeras, ut qui rei totius ſucceſſum deferret, novi planè afferret nihil.

Perſequamur porrò triſtes fugientis exercitûs reliquias, AUDITORES; at enim nemo ſe offert ex loricatis illis Equitibus. Circumſpicio: video projecta miſerabilem in modum & acervatim congeſta equorum, equitumque cadavera: adhuc enſes in manibus, in oculis

oculis ſpirantes minæ, in vultu mixta dolore ferocitas! Hæ illæ ſunt victrices invictæque turmæ, quas ex Hungaria non tam ad pugnam, quàm ad victoriam properare dixiſſes? Hanc ſi laudem integram intactamque vellent, debebant providere, ne ſibi cum Gallis res unquam foret.

Quis interim LUDOVICI ſenſus, dum victricis ubique Galliæ fama perſonaret? Notum hoc tibi Deus immortalis, cujus ante aras Princeps Religioſiſſimus plenos grati animi affectus ef-

fudit. Tamen quid ni ſuſpicemur id ſenſiſſe illum quod profeſſus non ita pridem palam eſt, cùm victores ad Stinkerkam Galli nunciarentur? Sentio equidem, inquiebat Rex optimus, debere me Deo plurimùm, qui naſci me Regem voluerit: at ei plus certè debeo, qui me Regem Gallis præfecerit. Felicem enimverò te, LUDOVICE, qui Gallis imperes! Feliciores, te imperante, Gallos!

At, ne quiſquam narrari ſibi fabulas, aut dari verba exiſtimet; teſtes habe-

mus rerum geſtarum, eoſque peridoneos. Non negabit veri amans Hiſpania, expugnatas ſuo in conſpectu Rhodas, regnorum ipſius omnium clauſtrum ac clavem. Fatebitur Badenſis Heydelbergam, Palatinatus caput, inſpectante florentiſſimo exercitu occupatam. Nonaginta duas naves magno ſuo luctu, majore etiam detrimento captas vel depreſſas renunciare poſſunt reliquæ ſuperſtites, quæ ſociarum cladem ac ruinam conſpexere. Caroloregium propugnaculum ini-

mici Fœderis, unicum expugnati Namurci ſolatium, vidit obſeſſum diu junctus Bavaro Auriacus: ac lenti præter morem Galli (credo ut præſentem ſtimularent acriùs) nihil aliud profecere, niſi ut Spectatoris otioſi nomen, quod nuper ad Namurcum Monteſque promeruerat, ſubterfugiens, ante expugnatam urbem recederet Britannos ſuos reviſurus.

Tamen quam putatis orationem habiturum apud ipſos Auriacum, dum ruentis ad communem ſervitu-

tem populi gratulationes excipiet? Quibus demum artibus clades diſſimulabit ſuas; aut inanes totius anni conatus excuſabit? Sed quid Britanniam ſolam appellem? Europam ipſam totam, AUDITORES, ad Comitia Batavica mox congregandam quâ fronte, quo vultu alloquetur: dum illa exultantem obtrudet multiplici Victoria Galliam; cujus vel Providentiam fallere, vel eludere Fortitudinem, vel certè ſpem avidam Gloriæ fruſtrari oppignerata toties fide promi-

ſerat ? Iniquiorem ne ſibi fortunam, vel per ſe, vel per fautores ac clientes, ut ſolet, ſuos cauſabitur ? Equidem ſcimus probatum rebus adverſis jamdiu Ducem: at quid Europam juvet ille, quem iratis natum fatis conſtanter experiatur ? An verò, quod ſcriptitaſſe illum ferunt ad Sabaudum poſt Nervindæ cladem, afferet; ſibi rem eſſe cum Gallis gente turbulenta ac præferoce: contra quam nulla conſilii ratio, nulla ſatis certa prudentia ſit: cui lex una belli audacia,

ſumma laus temeritas: quæ Victoriam quovis pretio bene redemptam putet, atque, ut detur vincere, vitam & mortem in æquo ponat? At itane ſuis in rebus Europa cæcutire obſtinet; ut non ſentiat victoriis non dedoceri audaciam; neque ſuum ipſius fatum tam citò immutandum, ſi heroica illa, quam Auriacus temeritatis arguit, fortitudo Gallis deponenda ſit. An demum, uti declarat recens Numiſma ad ſolatium amici Fœderis, ſeque, & ſuos patientiæ uni devo-

Cudi Numiſma curavit Auriacus cum hoc lemmate Gallico. *Union & patience.*

vebit? Est sanè unde magnanimitati diffisus, sibi ac cæteris ab longanimitate diuturnum in tempus cautè provideat.

Conjurata non tam in Galliæ, quàm in tui ipsius perniciem Europa, quamdiu jactari te ac deludi impunè patieris? Fatali quinque jam annorum experientiâ didiceras; quàm futile, quàm inane foret in Auriaco fortitudinis præsidium: quid ab ipsius industria sperare possis, præsens hic annus edocet. Illuc recidit ipsius astutiæ fiducia, quo vana

na virtutis oſtentatio reciderat: vel ſi quid ſua illi fallacia profuit, profuit hoc certè plurimùm te ipſam ut falleret. Vide ergo deluſa toties quam ſis Auriaco fidem deinceps habitura; qui dum quæſtuoſum honorificumque ſibi uni bellum tuis impenſis alat ac producat; nihil admodum putat intereſſe, ſuos an alienos, hoſtes an amicos deceperit?

Tu interim gratulare tibi Gallia, & fremente nequicquam hoſtium, qui te undique obſeſſam premunt, invidia, plaude tibi: quod

nullius nisi cœlestis opis indiga tibi relicta uni, contra Fœderatas Europæ vires restare aliquando potueris. Plus orbi infenso debes quàm amico. Intellexisti nimirum parum utiles amicos, quos liceat hostes contemnere: ac pares orbi tuas unius vires, quas LUDOVICI dirigat prudentia, Cœli Providentia sustentet.

D I X I.

FAcies Aulæ ſingulas, in qua iſtæc habita eſt Oratio, adornabant pictæ Heroum Imagines; quibus hoc anno Auſpicibus aut Ducibus bellum feliciter ceſſit. Res præclarè geſtas exhibebant adumbratæ leviori penicillo Tabellæ. Vtriſque additæ perbreves, & ad veterem formam exactæ Inſcriptiones.

SUperiorem aulæ Partem occupabant imagines Regis in medio, hinc Filii, inde Fratris, cum his Inscriptionibus.

Pro Rege

LUDOVICO

CONJURATÆ EUROPÆ

VICTORI.

Pro Regis Filio

DELPHINO

HOSTIUM

TERRORI.

Pro Regis Fratre

PHILIPPO

POPULORUM

SECURITATI.

Ex adverso spectabantur Gentis Regiæ Principum, CARNUTENSIS, BORBONII, CONTIACI *imagines, cum hac communi omnibus inscriptione.*

REGIIS PRINCIPIBUS

NOBILITATIS GALLICÆ

ROBORI

ET

EXEMPLO.

HInc & inde collocatæ Imperatorum Imagines, qui Bellum hoc anno administrarunt, unà cum Tabellis præcipuas expeditiones, quibus singuli præfuerunt, exhibentibus.

In ea quidem parte, quæ Aulam subeuntibus dextra est, occurrebant Pugnæ tres: In ea verò, quæ objicitur ad lævam, captæ Urbes totidem repræsentabantur.

NErvindensis Pugna, in qua fusus Britannorum Imperator & Exercitus, cum hac Inscriptione.

FUSIS

AD NERVINDAM

BRITANNIS.

JUxta erat Imago Luxemburgii huic Inscriptioni superposita.

LUXEMBURGIO

BRITANNICO.

MArsalica Pugna, in qua cæsi Sabaudi, proximè disposita hanc Inscriptionem præferebat.

CÆSIS

AD MARSALIAM

SABAUDIS.

ADjacebat Imago Catinati, cui sequens subjiciebatur Inscriptio.

CATINATO

SABAUDICO.

NAvalis Pugna, seu Gaditana, inqua victa Batavorum classis, cui voces istæ inscribebantur.

VICTIS

AD FRETUM

BATAVIS.

EXxtabat ad latus Imago Turvillii, cujus hæc erat Inscriptio.

TURVILLIO

BATAVICO.

HEydelberga ſequebatur captarum urbium prima, Germaniæ clauſtrum adjunctamque habebat hancInſcriptionem.

EXCISA

GERMANORUM

HEYDELBERGA.

ADerat prope collocata Imago Lorgii, proximam Inſcriptionem habens.

LORGIO

GERMANICO.

Carolopolis Regia, Belgii Propugnaculum, cujus istæc legebatur Inscriptio.

EXPUGNATA

IN BELGIO

CAROLOPOLI.

Habebat adjectam Villaregii Imaginem ista Inscriptione adornatam.

VILLAREGIO

BELGICO.